

אותם, ולמחוק ואחר כך נוכל למחוק אותן, ולידמי, ונשווה את המחיקה הזאת שהיא באותו נייר עם יתר השטר, (75) ונדע אם הוא מחק פעמיים את השטר! ?

ומתוצאת הגמרא: **אמר רב הושעיא: אינו דומה נמחק בן יומו לנמחק בן שני ימים.** ולכן אי אפשר להשוות בין המחיקה של העדים שנעשתה זה עתה לבין מחיקת השטר שנעשתה מכבר.

ומקשה הגמרא: **ולישחיה, נשהה את המחיקה של מקום העדים זמן מה, ולאחר מכן נשווה עם יתר השטר! ?** (76)

ומתוצאת הגמרא: **אמר רבי ירמיה: חיישינן לבית דין טועין, שלא ידעו לדקדק כל כך ולהשהות את המחיקה של העדים אלא ישו מיד את המחיקות ונמצאו מכשירים את המזוייף, לכן תיקנו חכמים לפסול את כל השטרות שהם על המחק ועדיהם על הנייר.** (77)

שנינו במשנה: **רבי חנינא בן גמליאל אומר: מקושר שכתבו עדיו מתוכו כשר מפני שיכול לעשותו פשוט.**

השיב רבי לדברי רבי חנינא בן גמליאל, רבי הקשה על דבריו של רבי חנינא בן גמליאל, האיך אפשר להכשיר שטר מקושר שהעדים חתמו מתוכו! ?

והלא אינו דומה זמנו של זה לזמנו של זה, קט"ב-הזמן שכותבים בשטר פשוט אינו דומה לזמן שכותבים בשטר מקושר:

כי שטר פשוט, מלך שנה, בשנה הראשונה לשלטונו של המלך, מונין לו שנה, כותבים בשטר "שנה אחת למלך פלוני". **שתיב, ובשנה השניה למלכותו מונין לו שתיב, כותבים בשטר "שנתיים למלך פלוני".**

ואילו בשטר מקושר, מלך שנה, מונין לו שתיב. בשנה הראשונה כבר כותבים "שנתיים למלכותו". **שתיב, מונין לו שלש.** בשנה השניה כותבים "שלש שנים", מן הטעם שיבואר להלן.

ואם נכשיר שטר מקושר שעדיו מתוכו, עלולה לצאת מזה תקלה — **וזימנין דיוזף מיניה זוזי במקושר, לפעמים הוא ילוח ממנו בשטר חוב מקושר שעדיו מתוכו,**

נאמן? ?

ואולי יש לומר, שכאן הוי רק גילוי מילתא. שהרי שניהם חתמו על השטר, אלא שאנו מסתפקים שמה הם חתמו על שטר אחר והמלוח מחקו וכתב שטר אחר במקומו, נמצא שהעד מעיד רק שהם חתמו על שטר זה ולא על אחר וזה הוי רק גילוי מילתא בעלמא שהוא מגלה על מה העידו העדים, ועל זה אין גזירת הכתוב שלא נאמן לעד אחד, כיון שאינו חשוד לשקר.

75. או אם נשאר גליון בשטר אפשר לכתוב שם

משהו ולמחוק. ריטב"א.

76. הרשב"ם מביא שיש שאינם גורסים את הקושיא הזאת [כי יש הבדל גם בין נמחק זמן מועט לנמחק זמן רב. תוס'], אלא שרבי ירמיה בא לומר תירוץ נוסף על רב הושעיא, שחיישינן לבית דין טועין שלא יחשבו על העצה הזאת למחוק את חתימות העדים ולעשות השוואה בין המחיקות.

77. ואף על גב דאמרינן לעיל [קלח ב] שאין

הלוה, ואמר ליה: **השתא דיזפת הוא מינאי?** לאחר שפרעת לי את החוב הישן בשטר המקושר, לוית ממני פעם נוספת בשטר זה הפשוט, שהרי התאריך שלו מאוחר מתאריך השובר שבידך, ונמצא גובה מהמלוה שלא כדין.⁽⁷⁹⁾

ולכן, מן הדין היינו צריכים לפסול כל שטר מקושר שעדיו מתוכו!⁽⁸⁰⁾

ומתרצת הגמרא: **קא סבר רבי חנינא בן גמליאל: אין כותבין שובר.** אלא, כל עוד שהמלוה אינו מחזיר את השטר ללוה, לא

ומיתרמי ליה זוזי ביני וביני, ויזדמנו לו מעות במשך השנה הקרובה, ופרע ליה וישלם למלוה. **ואמר ליה הלוח למלוה: הב לי שטראי,** החזר לי את שטרי. **ואמר ליה המלוה: אירכס לי,** אבד לי השטר [והוא מחביא את השטר אצלן]. **וכתב ליה תברא,** המלוה יכתוב לו שובר [קבלה] על תשלום החוב לפי התאריך האמיתי של עכשיו, שהוא עדיין לפני הזמן הכתוב בשטר המקושר, **וכי מטי זמניה,** כאשר יגיע זמנו האמיתי של השטר בשנה הבאה, יוציא המלוה את השטר המקושר הזה, **ומשווי ליה פשוט,** יעשנו שטר פשוט,⁽⁷⁸⁾ ויציגו לפני

הוא עצמו גרם לכך שלוח בשטר כזה, וכמו שנתבאר לעיל בהערה 69 שאין חוששין להפסד של העדים עצמם.

או שכאן חוששים גם להפסד של הלוה עצמו [ואפילו בשטר שאין עליו אחריות שאין חשש הפסד ללקוחות] כי לא היה לו להעלות על דעתו שיעשה זיוף כזה. תוס' ד"ה השתא.

80. הקשו התוס': למה לא הקשה רבי קושיא זו על כל השטרות המאוחרים שהם כשרים שיכול לעשות ערמה כזאת שיוציא אותו פעם שניה לאחר שכבר נפרע?

ותירצו, שבכל שטר מאוחר רואים בשעת כתיבת השובר שזמנו של השטר מאוחר מהתאריך של היום ולכן עושים בצורה כזאת שלא תצא תקלה דהיינו שכותבים בשובר שהוא מתייחס להלוואה שבשטר פלוני שכתוב בו זמן פלוני או שלא כותבים בכלל תאריך בשובר ואז לא יוכל המלוה לעשות שום ערמה [וכן אמרו בגמרא לקמן בדף קעא ב]. אבל בשטר מקושר לא מבחינים בכלל שהוא מאוחר, שהרי כך זמנו של המקושר להיות מאוחר כשנה מהזמן האמיתי, וגם לא עולה על הדעת שהמלוה יעשה

חוששין לבית דין טועין היינו בדברים של הלכה. אבל בבדיקה של מחיקות אפשר שאינם בקיאים. ריטב"א.

78. הקשו התוס', על פי מה שביארו בתחילת הפרק ששטר מקושר שעדיו מתוכו דינו כפשוט לענין הזמן [ראה שם הערה 9], אם כן, אף שכאן מדובר שכך היה מעשה שכתבו את הזמן לפי מקושר, אך למה הוא צריך לעשותו פשוט? הרי בלאו הכי נידון כפשוט לענין הזמן, והגמרא היתה צריכה לומר רק שלאחר שיפרענו הלוה יוציא המלוה את השטר כמות שהוא ויתבענו לפי הזמן שכתוב בו?

ותירצו, שאילו היה משאיר אותו כך מקושר לא היינו גובים בו, כיון שבשובר כתוב שפרעו, וגלים לדבר שכן הוא ואילו המקושר מן הסתם נכתב שלא כדין. אבל עכשיו שהוא עושהו פשוט לא יוכלו להרגיש שיש כאן רמאות. תוס' ד"ה מקושר בדף קס א.

79. דהיינו, שהלקוחות של הלוה יפסידו שלא כדין שיגבה מהם המלוה עבור חוב שכבר נפרע, אבל להפסד של הלוה עצמו אין לחשוש שהרי

ומתרצת הגמרא: אמנם תחילה לא ידע רבי, אך בתר דשמעה מזונין, לאחר ששמע זאת מזונין, סברה, קיבלה, ועל סמך זה הקשה על רבי חנינא בן גמליאל.

החוא שטרא דהוח כתב ביה מעשה בשטר שהיה כתוב בו "בשנת פלוני [וכאן היה כתוב שמו של המלך] ארכן לוח ראובן משמעון מנה". ולא היה כתוב באיזה שנה לאותו מלך. ושטר פשוט היה.

אמר רבי חנינא: יבדק, אימתי עמד ארכן בארכנותיה. באיזה שנה הומלך אותו מלך, שבאותה שנה נכתב השטר הזה, שזו משמעות המילה "ארכן": שנה ראשונה למלכותו של אותו מלך. ומאותו זמן משועבדים נכסיו של הלוח למלוח שיוכל לטרוף אותם מהלקוחות שקנו ממנו לאחר אותו זמן.

ודנה הגמרא: ודלמא הפירוש של "ארכן" הוא, דאריך מלכותיה שהאריך במלכותו, כלומר, שכבר כמה שנים הוא מלך, ומאחר

יפרע לו הלוח. ולכן אין חשש לתקלה אם נכשיר שטר מקושר שעדין מתוכו.⁽⁸¹⁾

ודנה הגמרא: ומו בקי רבי במקושר? וכי ידע רבי בכלל כיצד סדר כתיבתו של שטר מקושר עד שהוא אומר שזמנו של מקושר אינו כזמנו של פשוט?!

והא החוא מקושר, דאתא לקמיה דרבי, הביאו לפני רבי שטר מקושר, ואמר רבי: שטר מאוחר זה! לפי שהיה כתוב בו הזמן של המלך בשנה יותר ממנין השנים שמלך.

ואמר ליה זונין [שם חכם] לרבי: כך מנהגה של אומה זו שאנו ביניהם: מלך שנה, מונין לו שתיים,⁽⁸²⁾ מלך שתיים, מונין לו שלש. ותיקנו חכמים שיכתבו כך גם בשטרות המקושרים, כדי להבדיל מה שיותר בינם לבין השטרות הפשוטים, כדי שיהא קשה לכהנים לעשות גט מקושר, ובינתיים יימלך מלגרש את אשתו.

הרי שרבי לא ידע כלל שזמנו של שטר מקושר שונה מזמנו של שטר פשוט!

ומתריך הגרנ"ט שדעת הרמב"ם ששטר מקושר שעדין מתוכו דינו כמקושר לענין הזמן [ודלא כתוס' בהערה 9], ולכן היות שבשעת כתיבת השטר שהיה עדיין מקושר לא היה זמנו מאוחר, אם כן, גם לאחר שעשאו פשוט שוב אינו נפסל שהרי אינו גרוע מגט שהיה כתוב בו זמן ולאחר מכן חתך ממנו את הזמן שדעת הרמב"ם שהוא כשר הואיל ובשעת כתיבתו היה בו זמן, והוא הדין כאן לא איכפת לן שלאחר כתיבתו נעשה מאוחר.

82. שמה לכבוד המלך היו עושים כן, כלומר, שהוא כבר מולך שנתיים. רשב"ם.

ממנו פשוט ואז הוא יהיה מאוחר. לכן הקשה רבי שעלול לצאת משטר כזה מכשול. ועוד תירצו, שרבי באמת סובר ששטר מאוחר פסול. תוס' ד"ה מקושר בדף קס א.

81. התוס' בגיטין [יז א] ד"ה ריש לקיש הוכיחו מדברי רבי חנינא בן גמליאל שגט מאוחר כשר, שהרי הוא אומר שגט מקושר אפשר לעשותו פשוט, למרות שאז יהא זמנו מאוחר כמבואר בסוגיותנו.

ודעת הרמב"ם בהלכות גירושין [א כה] שגט מאוחר פסול. ולכאורה יקשה עליו קושיית התוס'?

ומביאה הגמרא שתי ברייתות העוסקות בענייני המספרים בלשון האומות.

תנו רבנן: האומר "הריני נזיר" —

פומכוס אומר: אם אמר "הריני נזיר הינא" [שהוא "אחת" בלשון יון], הרי הוא נוהג נזירות אחת. כלומר, שלשים יום בלבד.

"הריני נזיר דיגון" [שתיים בלשון יון], נוהג **שתיים**. שתי נזירויות. כלומר, ששים יום.

"הריני נזיר טריגון" [שלש] נוהג **שלוש** נזירויות.

"טטריגון" נוהג **ארבע**.

"פנטיגון" נוהג **חמש**.

ובאה הברייתא להשמיענו שאדם יכול לקבל

שאיננו יודעים לכמה שנים בדיוק הכוונה, לא יוכל המלוה לטרוף אלא רק מכאן ולהבא! (83)

ומתרצת הגמרא: **אמר רב הושעיא: כך מנהגה של אומה זו: שנה ראשונה קורין לו למלך "ארכן"** [מלשון מתוקן, כלומר, מתוקן למלכות מחדש⁽⁸⁴⁾]. שנה שניה קורין לו "דיגון" [שתיים בלשונם].

ומקשה הגמרא: **ודלמא עבורי עברוהו, והדר אוקמוהו.** שמא העבירו את המלך ממלכותו והחזירוהו לאחר כמה שנים, ושוב הוא נקרא "ארכן" בשנה הראשונה. ושמא נכתב השטר כשמלך בפעם השניה, ולא יוכל המלוה לטרוף רק מאז! (85)

ומתרצת הגמרא: **אמר רבי ירמיה: הוא "ארכן דיגון" קראו ליה.** כלומר, שנה ראשונה של הפעם השניה. אבל "ארכן" סתם, הכוונה היא לפעם הראשונה.

85. כתבו התוס', נראה ש"ארכן" אינו מלך ממש אלא ממונה מטעם המלכות שהדרך להעבירו ממשרתו כעבור זמן [ודרך הגמרא לכנות כל שררה בלשון מלכות כמו "מלך רבה"] שאילו מלך ממש אין הדרך להעבירו ממלכותו. תוס' ד"ה בשנת.

ובדומה לזה כתב הרשב"א, ויישב בזה שלכאורה קשה, מה מקשה הגמרא שלמה נחשוש לזה שהעבירוהו ממלכותו ומלך פעם שניה, ומי שטוען דבר מחודש עליו להביא ראיה, וגם מדוע לא מקשה הגמרא כן על כל שטר שכתוב בו זמן של המלך שמה הוא מפעם שניה שמלך?

אלא ש"ארכן" הוא שר בלשון יון ולא היה להם מלך אלא היה מנהגם להעמיד שר לזמן

83. רשב"ם. וכתב הקובץ שיעורים שלפי מה שכתבו התוס' בכתובות [צד ב] ד"ה כתב שאי אפשר לטרוף מלקוחות אלא אם כן השטר מוכיח מתוכו, ואם כתוב בו יום פלוני אינו גובה אלא מסוף היום או אם כתוב בו שנה פלונית גובה רק מסוף השנה. אם כן הכא, גם מכאן ולהבא לא יוכל לגבות ואף שאנו רואים את השטר בידו, כמו שם שאנו רואים את השטר בידו באמצע היום ובכל זאת אינו גובה אלא מסוף היום. וגם כאן כל ימי המלך אין מוכח מתוך השטר מהו זמנו?

ושמא כוונת הרשב"ם שלא יגבה רק לאחר מיתת המלך כמו שם בסוף היום.

84. רשב"ם. והרמה מפרש, לשון מגוי והרשאה ושלטון מלשון ערכי הדינים וערכאות של גויים.

על עצמו נזירות בכל שפה שהיא. (86)

אחד הוא נחשב.

תנו רבנן: בית שהוא עגול, ללא זויות. או שהוא דיגון [בעל שתי זויות בלבד, ובצד השני הוא עגול]. או טריגון [משולש]. או פנטיגון [מחומש], הוא אינו מטמא בנגעים [נגעי בתים].

ההוא שטר מקושר דאתא לקמיה דרבי. ואמר רבי: אין זמן בזה! שחסר הזמן בשטר זה.

ורק בית שהוא טטריגון, מרובע בעל ארבע זויות, מטמא בנגעים.

אמר ליה רבי שמעון ברבי, ענהו רבי שמעון בנו, לרבי: שמא בין קשריו מובלע הזמן, ולכך אינך רואהו?

ודנה הגמרא: מנא הני מילי שרק בית מרובע מטמא בנגעים?

פלייה, התיר את הקשרים, וחזייה. וראה שהיה כתוב שם הזמן.

דתנו רבנן: למעלה, בפרשת נגעים הוא אומר, "קיר קירות". כלומר, שהיה יכול לכתוב "והנה הנגע בקיר הבית", ואמר הכתוב "בקירות הבית", ומשמע שתים, שתי קירות. ולמטה, באותה הפרשה, הוא אומר "קיר קירות". שנאמר "והנה פשה הנגע בקירות הבית", משמע עוד שתים. וביחד הרי כאן ארבע קירות. דהיינו בית מרובע דוקא, שאילו בית עם קיר עגול, כולו קיר

הדר חזא ביה רבי בכישות, הביט רבי על רבי שמעון בנו בפנים זועפות, לפי שסבר רבי שהוא כתב את השטר הזה, ולא היתה דעתו נוחה מכך שכותבים שטר מקושר, כי לא יודעים איך לכותבו. (87)

אמר ליה רבי שמעון: לא אנא כתבתיה, לא אני כתבתי, אלא רבי יהודה חייטא כתביה.

אמר ליה רבי: כלך [הסתלק] מלשון הרע

מוגבל ואחר כך מעבירים אותו וממנים אחר תחתיו. ולפעמים חוזרים וממנים את הראשון פעם שניה. לכן הקשו כאן ולא בכל מלך שהמלך אין מעבירים אותו לאחר שהומלך.

86. כך כתב רש"י בנזיר [ח ב]. והתוס' כאן הקשו דפשיטא היא כי מה לי לשון עברי ומה לי לשון יון או לשון לעז?

ותירצו, שהחידוש הוא, שאפילו אם הוא אינו מבין מהו דיגון וטריגון, מכל מקום, הוא מתחייב לפי המספר הזה הואיל שהוא נתכוין לקבל על עצמו נזירות. תוס' ד"ה הינא וביתר ביאור ברמב"ן.

וכתב הקובץ שיעורים שאין כוונת התוס'

שאינו יודע כלל מה הוא אומר, שאם כן, לא תחול עליו הנזירות ואפילו היה בלשון הקודש שהרי צריך שיהא פיו ולבו שוין אלא שהוא מתכוין אמנם לקבל עליו שתי נזירות אלא שאינו מבין את משמעות המלה "דיגון".

והביא מהמאירי בתחילת נדרים שהקשה בכגון זה שאם הוא מתכוין למה שהמלה הזאת מבטאת הרי הוא גם מבין את משמעותה של אותה מלה? וראה שם מה שיישב.

87. או משום שהזמן היה מובלע יותר מדי בין הקשרים שהרי רבי עצמו טעה ולא הבחין בכך. רשב"ם.

ודנה הגמרא: בשלמא התם, במקושר, איכא לשון הרע. אלא הכא, מאי לשון הרע איכא? והלא דיבר בשבחו של יהודה חייטא!

ומבאר הגמרא: משום דרב דימי.

דתני רב דימי אחוה [אחיו] דרב ספרא: לעולם אל יספר אדם בטובתו [בשבחו] של חבריו, שמתוך טובתו בא לידי רעתו. כי מתוך שמרבים בשבחו, (89) מפשפשינ במעשיו, עד שמזכירים גם את גנותו. (90)

אמר רב עמרם אמר רב: שלש עבירות אין

הזה! לא היית צריך להטיל את האשמה עליו, אלא לומר שלא אני כתבתיו, בלבד. (88)

זימנין, פעם אחרת, הוה יתיב קמיה, ישב רבי שמעון לפני אביו וקא פסיק סידרא וקרא בספר תהלים.

אמר רבי: כמה מיושר כתב זה! שהוא נכתב בדקדוק כה רב כפי שנשמע מקריאתך.

אמר ליה רבי שמעון: לאו אנא כתבתיה, אלא יהודה חייטא כתביה.

אמר ליה רבי: כלך מלשון הרע הזה!

כן. שהרי הגמרא מביאה את הדין הזה על המעשה דיהודה חייטא, ושם לא הרבה כלל בשבחו אלא סיפר רק שהוא כתב את הספר.

ולכן הוא מבאר באופן אחר, שרק כאשר מתוך השבח עצמו מספיר עליו בא לידי גנותו, אז אסור, וכמו במעשה דיהודה חייטא, שעל ידי שהזכיר שהוא כתבו, קיים על ידי זה את הלשון הרע הקודם, שהוא כתב את השטר המקושר, שהרי ניכר שהוא אותו כתב.

ובעיון יעקב הוסיף, שזה עצמו שהתאמץ כל כך לכתוב בכתב מיושר הוא גנותו, שביטל מתלמוד תורה.

90. והוא בכלל אבק לשון הרע לדעת הרמב"ם בהלכות דעות [ז ד] ולדעת רבינו יונה כמבואר בהערה 93.

וכתב רבינו יונה שם: והנה אנחנו צריכים לבאר המאמר הזה, כי ידוע הדבר כי מן המדות הנאות לספר בשבח החכמים והצדיקים!?

וכתב לתרץ, שיותר לספר בשבחו של אדם רק ביחידות ולא ברבים, כי ברבים תמיד ימצא מי שהוא שונאו או שמקנא בו ויבא לספר בגנותו. אלא אם כן ידוע לו בודאי שאין שם במעמד ההוא אדם ששונאו או מקנא בו, אז

88. ובאופן שעל ידי זה יודע לשואל מי העושה, כגון שלא היה הספק כי אם על שניהם, אם מותר לו לומר שלא הוא עשה את הדבר. ראה מה שכתב החפץ חיים בסוף הלכות לשון הרע בבאר מים חיים. וגם באופן שאין ודאות שהשואל ידע מי עשה את המעשה, כתב החפץ חיים שם שאמנם מצד הדין מותר לו לומר שלא הוא עשה זאת, אך לפני משורת הדין ראוי לבעל נפש שיטיל על עצמו את האשמה במקום שיכול להיות שיוודע לשואל, ויתבייש פלוני על ידי זה. וכן מצינו בגמרא בסנהדרין [יא א] שכמה תנאים שעשו כן.

והביא מספר חסידים, שאם הוא בחבורת בני אדם ונעשה דבר אחד שלא כהוגן, ולא נודע מי החוטא, צריך שיאמר אני הוא שחטאתי, אף על פי שלא חטא.

89. נתכוין ליישב בזה קושיית רבינו יונה, שהרי מצוה לספר בשבח החכמים [ראה הערה הבאה] אלא שאם מרבה לשבח, על ידי זה רגיל לגנותו לבסוף, לומר "חוף ממדה רעה זו שיש לו", או שהשומעין ישיבוהו "למה אתה מרבה בשבחו והלא מדת כן וכך בידו". חפץ חיים [ט א]. והמהרש"א כתב, שמהסוגיא כאן לא משמע

אדם ניצול מהן בכל יום:

א. הרהור עבירה.

ב. ועיון תפלה. לאחר שהתפלל הוא חושב בלבו שודאי תקבל תפלתו, לפי שהתפלל בכוונה.⁽⁹¹⁾

ג. ולשון הרע.⁽⁹²⁾

ותמיהה הגמרא: לשון הרע, סלקא דעתך? וכי כל אדם נכשל כל יום בלשון הרע!?

ומתרצת הגמרא: אלא, אבק לשון הרע. מזה קסה-א אין אדם ניצול בכל יום.⁽⁹³⁾

מותר לדבר בטובתו.

וכתב עוד, שמותר לשבח אדם שמוחזק ונודע לאדם כשר וצדיק שלא תמצא בו רעה ואשמה ואפילו במעמד שונאו כי לא יוכל לגנותו, ואם יגנהו, ידעו הכל אשר פיו דיבר שוא "ותהי לשונו מוקש לנפשו".

וכן כתב הרמב"ם בפירושו המשנה לאבות [א יז]. וביאר שם שלכן גער רבי על רבי שמעון בנו משום ששיבח את רבי יהודה חייטא ברבים.

91. רשב"ם. ורבינו גרשום כתב שנראה כאילו מנסה את הקדוש ברוך הוא.

והתוס' הקשו על פירוש זה, האיך אין אדם שניצול מהם כל יום? והרי הרבה אנשים אינם מצפים שתתקבל תפלתם!?

ולכן ביארו, שעיון תפלה הוא כפשוטו, הכוונה בתפלה [וכמו שאמרו אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה ואחד מהם עיון תפלה]. ומזה אי אפשר להינצל, שאין אדם יכול לכוין בתפלתו היטב. והביאו מירושלמי, שאמר אחד האמוראים שהוא מחזיק טובה לראשו, כיון שכאשר הוא מגיע ל"מודים" הוא כורע מעצמו. תוס' ד"ה עיון.

92. לכאורה קשה, אם אי אפשר להנצל מהם, איך יתכן לומר שהוא עבירה, וגם למאי נפקא מינה מזה שאי אפשר להנצל מהם?

ונראה, שאדם הוא ממוצע בין העליונים והתחתונים, וכמו שאמרו חז"ל, שאמר הקדוש ברוך הוא: אברא את האדם מן העליונים ומן התחתונים. זכה - הוא מן העליונים. לא זכה -

הוא מן התחתונים.

ולכן, מי שהוא בדרגת אדם, שנקרא כן על שם אפר דם מרה, הרי מצד שנברא מעפר ואפר אי אפשר לו לכוין בתפלתו, ומצד שהוא בעל רתיחת הדם הוא בא לידי עריות, ומצד שהוא בעל המרה הוא בעל לשון הרע ומדות רעות. אבל האישי הזוכה ומדמה עצמו למלאכים, יוכל שפיר להנצל משלש עבירות אלו. מהרש"א.

וזה לשון הרמ"ה "ללמדך שצריך אדם להזהר מהן יתר מדאי, שאם לא נזהר, אי אפשר שלא יבא בהן לידי מכשול".

93. הרשב"ם מביא לדוגמא כגון "נורא בי פלניא" [ערכין טו ב], ששואלים אותו היכן נמצאת אש, והוא משיב, היכן אפשר למצוא אש אם לא בבית פלוני, שמבשלים שם תמיד, וניכר מקולו ותנועותיו שכוונתו לגנות אותו שהוא מרבה בסעודת מרעים. אף שדבר זה אינו גנאי כל כך, מכל מקום, נקרא אבק לשון הרע. על פי חפץ חיים [ב ב].

וכתב עוד החפץ חיים [ט ג] שמדברי הסמ"ג והגהות מיימוני משמע שזה לשון הרע גמור.

ורבינו יונה כתב בשערי תשובה [ג רכו], שענין אבק לשון הרע הוא כאשר יסבב האדם בדבריו שיספרו בני אדם לשון הרע, כמו שאמרו: לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו, שמתוך טובתו בא לידי גנותו.

וכתב החפץ חיים שם בבאר מים חיים, שאם הוא באופן של "תרי עברי דנהרא", שלולי האדם המספר הזה לא היו באים השומעים ללשון הרע, יש בזה גם משום "לפני עור". אלא, שאף באופן